

ZALA MEGYE TELEHÁZAI

Céлом a könyvtárak és teleházak kapcsolatának, együttműködésük előnyeinek bemutatása. Ehhez első lépésben fel kellett térképeznem azokat a településeket, amelyeken mindkét intézmény megtalálható.

A teleházak listáját Magyar Teleház Szövetség honlapján találtam meg. Itt a kereshető adatbázis 44 teleházat tart nyilván a megyében. Ebből 4 működik városban: Zalaegerszegen, Zalalövön, Zalaszentgróton és Letenyén. Dolgozatomban velük nem foglalkozom, kérdőívet sem küldtem, hiszen a városban nincs olyan közösség-szervező erejük, mint a kistelepüléseken. Meg kellett állapítanom, hogy ez az adatbázis nem naprakész, másrészt nem pontos, mert a „Zala megye” keresési feltételt megadva akadt a találatok között vas megyei teleház is, de Vas megye teleházai közé is keveredett Zala megyei.

A könyvtárak adatait a Könyvtári Intézet honlapján értem el.

A legnagyobb problémát az jelentette, hogy nem találtam olyan forrást, amelyből kiderült volna, hogy ezek közül melyek működnek együtt. Így először a nevek, címek, vezetők összevetésével próbáltam kategorizálni, ami nem bizonyult sikeresnek, ráadásul a két honlap adatai sok helyen pontatlanok voltak, például egy adott település esetében két különböző irányítószámot kaptam.

Ezen próbálkozások után kerestem fel a Deák Ferenc Megyei Könyvtár módszertanos könyvtárosát, Sebestyénné Horváth Margitot, akinek előzőleg több teleházzal kapcsolatos cikkét olvastam a Zalai Könyvtári Levelezőben, illetve találkozásunk során kiderült, hogy ő is foglalkozik a megyében lévő kiskönyvtárak és teleházak együttműködési lehetőségeivel. Mivel ő végzi a „hálózatgondozást” a Megyei Könyvtárban, vagyis ismeri az összes települési könyvtárát, az ő segítségével sikerült végül három csoportra osztanom a teleházakat.

Az első csoportba azokat soroltam, amelyek neve megtalálható a MTSZ listáján és könyvtárral együtt működnek. Ezek a következők: Milejszeg, Becsvölgye, Surd, Semjénháza, Gelse, Kerkaszentkirály, Zalaszentbalázs, Borsfa, Kávás, Lisperzentadorján, Csonkahegyhát, Felsőrajk, Balatonyörök, Csörnyeföld, Garabonc, Kisbucsa, Szilvagy, Söjtör, Gutorfölde, Kerecsény, Páka.

A másodikba tarozók szintén szerepelnek a honlapon, de nem könyvtárral együtt működnek: Becsehely, Búcsúszentlászló, Homokkomárom, Karmacs, Pusztamagyaród, Rezi, Sormás, Hahót, Kiscsehi, Liszó, Nova, Oltárc, Pölöskefő, Pötréte, Pókaszepetk, Rédic, Sármellék, Tótszerdahely, Vindornyaafok.

A legérdekesebb kategória a harmadik, amelynek 13 teleháza nem szerepel a honlapon. Az ő létezésükről onnan tudunk, hogy a Megyei Könyvtárban végeztek egy kérdőíves vizsgálatot a megye települési könyvtárainak internet használatáról, amelynek egyik kérdése az volt, hogy teleházzal együtt működik-e a könyvtár.

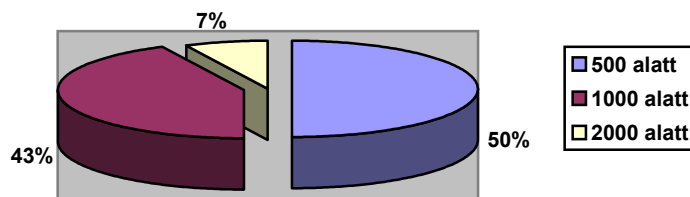
Igennel válaszoltak a következők: Pusztaderics, Sand, Csesztreg, Petrikeresztur, Dobronhegy (a MTSZ adatbázisában Vas megyénél található), Gellénháza, Maróc, Nagybakónak, Nemespátró, Vasboldogasszony, Kistolmács, Pusztaszentlászló, Zalavég.

Ugyancsak érdekes a megyében lévő eMagyarország Pontok kérdése. Az e Magyarország honlap szerint az általam felsorolt összes településen működik ilyen, a kérdőíves felmérés erre vonatkozó kérdésére viszont nem mindenki válaszolt igennel.

A kérdőíves felmérés tapasztalatai, a kérdőívet visszaküldő települések

Mindezek ismeretében küldtem el kérdőíveimet azokra a településekre, ahol a könyvtár és teleház együtt működik. A következőkben a felmérés eredményeit, a levonható következtetéseket ismertetem, előre bocsátva azt a tényt, hogy az általam alkotott kép nem teljes, mert nem mindenki küldte vissza a kérdőívet. Az együttműködés előnyös voltáról a feltételezésemnek megfelelően így is sikerült megbizonyosodnom.

A kérdőívet visszaküldő községek és lélekszámuk

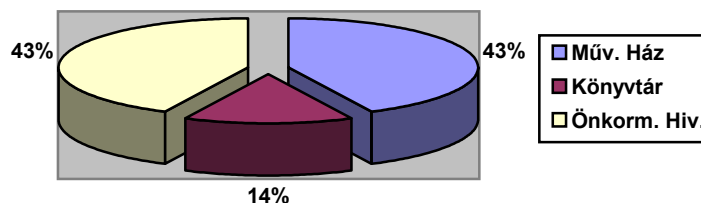
A 14 községből hét 500 lakos alatti, hat 1000 lakos alatti, egy pedig 2000 lakos alatti. Ezt azért fontos megemlíteni, mert valóban az itt élő emberek számára a leginkább fontos az olyan közösségi hely megléte, ahol hozzájuthatnak az infokommunikációs technológia adta lehetőségekhez, mégpedig a települések infrastrukturális hiányosságai miatt.

A vizsgált teleházak szervezeti viszonyai

Állami tulajdonban van a teleházak fele, civil tulajdonban a másik fele. 86%-ukat „állami szervezet” üzemelteti (ez mindenhol a helyi önkormányzat), 14%-ukat civil. A befogadó minden esetben állami szervezet. Piaci tulajdonossal, üzemeltetővel vagy befogadóval sehol sem találkozunk.

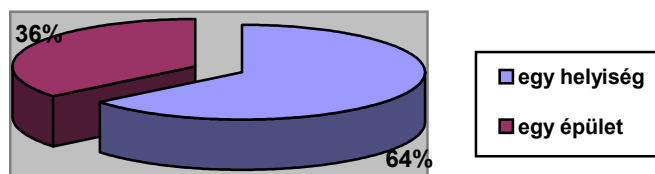
A Teleház tankönyvben leírtak szerint az az optimális, ha a tulajdonos civil, a befogadó állami, az üzemeltető pedig magán szervezet.

A teleházakat befogadó önkormányzati szervezetek:

Művelődési ház épületében található a teleházak 43%-a, önkormányzati hivatalban szintén 43%, könyvtár a befogadója a 14%-uknak.

A teleházak elhelyezkedése

A teleházak 64%-a a könyvtárral egy helyiségben kapott helyet, míg 36%-uk egy épületben található vele. Az utóbbi lehetőséggel kapcsolatosan gyakori a művelődési ház, önkormányzati hivatal épületében elhelyezkedő könyvtár és teleház. Igazából mindkettő előnyös, mert így elérik egymást, ki tudják használni egymás lehetőségeit, segíteni egymás munkáját. Ebből a szempontból azok a települések szenvednek hátrányt, ahol ezt a két intézményt két külön épületben, utcában helyezték el.

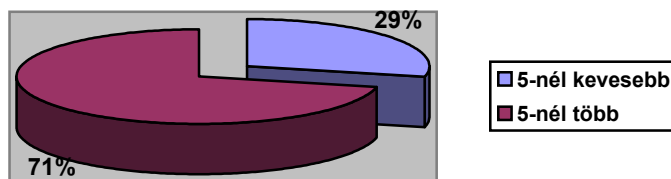
A teleház és könyvtár heti és hétfélig nyitva tartása

A vizsgált, együtt működő teleházak és könyvtárak közül 5 intézmény tart nyitva ugyanabban az időpontban, a többinél külön nyitvatartási időt adtak meg a vezetők. Nagyon meglepő, hogy 7 esetben a teleház nyitva tartása sokkal hosszabb, mint a könyvtaré (Milejszegen például a könyvtár heti 2, a teleház heti 38 órát tart nyitva, Semjénháza a könyvtár 4, a teleház 40 órát). Hétfélig nyitva tartás a 14-ből 9 helyen van. Ezek alapján elképzelhető, hogy a teleház hosszabb nyitva tartása meghosszabbítja a könyvtárét is, főleg azokon a helyeken, ahol ugyanaz a vezető.

Napi használat száma a könyvtárban és teleházban

A 14 teleház-könyvtár közül 8 helyen több a teleház napi használója, mint a könyvtaré, több esetben dupla annyian fordulnak meg a teleházban, mint a könyvtárban. Ez nem biztos, hogy negatívum, több könyvtáros nyilatkozott úgy, hogy a teleház miatt gyarapodott a látogatók száma. Érdekes képet kapunk a kistelepülési könyvtárakról, ha a település lélekszámát, állományának nagyságát, beiratkozott olvasóinak napi használatát összevetjük. Például: a legkisebb település Kávás, 238 lakossal, könyvtárának 80 beiratkozott olvasója van, naponta átlagosan 4-en használják, a teleházát 10-en. A legnagyobb lakosságszámmal Gelse rendelkezik, 1185-tel, beiratkozott olvasója 217 fő, a napi könyvtárhasználók száma 40-50, a teleházé 2-3 fő. A legnagyobb állománnyal a 916 fő lakosú Zalaszentbalázs rendelkezik (15730), beiratkozott olvasóinak száma 440 fő, ami majdnem a lakosság fele. A naponta legtöbbet használt teleház Semjénházáé, 18-cal, a könyvtárat itt naponta csak 4-en látogatják.

A teleház számítógépparkja és használata

A 14 településen 4 teleház rendelkezik ötnél kevesebb géppel, 10 településen ötnél több számítógép áll rendelkezésre. Minden teleház rendelkezik internet-eléréssel. A gépekből többnyire egyet tartanak fenn a vezető számára, a többi a használók rendelkezésére áll. Az intézmények számítógépes ellátottságára vonatkozó kérdések között rákérdeztem arra is, hogy a könyvtár rendelkezik-e saját számítógépekkel. Kiderült, hogy 10 településen egyáltalán nem lenne a könyvtárnak számítógépe és internet - hozzáférése, ha nem lenne ott a teleház.

A számítógépek használatával kapcsolatban a 14 teleházból 11 esetében 5 pontot kapott a szórakozás (játék, chat stb), ezt használják leginkább. Ezután az információkeresésre használják leggyakrabban a gépeket, legritkábban a szövegszerkesztés fordul elő.

A teleházak felszereltsége: eszközök és dokumentumtípusok

Mindegyik teleház rendelkezik nyomtatóval, telefon fővonallal 13, fénymásolóval 12, TV-vel 10. Faxot küldeni és fogadni 9 helyen lehet (habár ennek megléte kötelező elem az ún. teleház-minimumban). Szkenner 10 esetben található. Projektor 2, videókamera 3, digitális fényképezőgép 4, videó 9, hirdetőtábla csak 5 helyen van (szintén kötelező elem).

A könyvtárak a legtöbb esetben nem használhatnák az alábbi eszközöket, ha nem lenne a teleház: nyomtató, fénymásoló, szkennel, faxos telefonkészülék, hirdetőtábla, projektor, digitális fényképezőgép, videókamera, DVD lejátszó, néhol telefon fővonal sem.

Érdeemes megvizsgálni az intézmények dokumentumtípusait is ebből a szempontból. A könyvtárak közül 4 esetben csak könyvekkel találkozunk, időszaki kiadvány 10 helyen van, 4 esetben másfajta dokumentumot is tart a könyvtár, ezek: CD, CD-ROM, hangkazetta, videokazetta, elektronikus dokumentum. A teleházak skálája sokkal szélesebb, könyvet, időszaki kiadványt, CD-t, CD-ROM-ot, DVD-ROM-ot és elektronikus dokumentumot is találhatunk több helyen.

A teleház szolgáltatásai

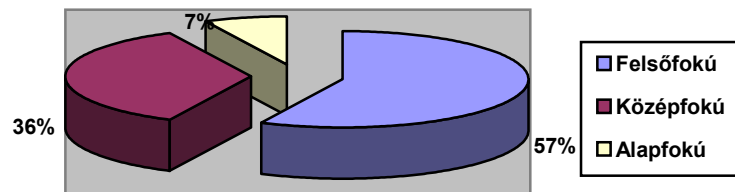
A megkérdezett intézmények nagyon sokféle szolgáltatást nyújtanak, és ezeket igazából nagyon nehéz szétválasztani a könyvtáréitól. Igyekeztem úgy megfogalmazni a kérdést, hogy abból kiderüljön, milyen új szolgáltatásokat hozott a teleház a könyvtárba, illetve mennyire változott meg az egyes szolgáltatások igénybe vétele, annak gyakorisága.

A sorrend a következőképpen alakult a legtöbbször használttól a legkevésbé igénybe vett szolgáltatásig:

1. számítógépes játék
2. irodai munkák, elektronikus levelezés
3. civil szervezetek kiszolgálása
4. segítségnyújtás ügyintézéshez
5. pályázatfigyelés- és írás
6. közhasznú tájékoztatás
7. fax küldés és fogadás
8. helyi hirdetések
9. tanfolyamok szervezése
10. rendezvények, kiállítások
11. árusítás
12. fordítás

A legnépszerűbb szolgáltatás a számítógépes játék, ami nem meglepő, hiszen tapasztalataim szerint a teleházakat legtöbbször gyerekek látogatják. A második helyen az elektronikus levelezés és az irodai szolgáltatások állnak, úgy mint nyomtatás, fénymásolás, szövegszerkesztés. Számomra meglepő, hogy a következő három legtöbbször igénybe vett szolgáltatás a civil szervezetek kiszolgálása, a segítségnyújtás ügyintézéshez, illetve a pályázatfigyelés- és írás.

A teleházvezető végzettsége, számítógépes ismeretei

A teleházak 57%-át felsőfokú, 36%-át középfokú, 7%-át alapfokú végzettségű alkalmazott vezeti. Ebből 7 olyan település van, ahol a könyvtár és a teleház vezetője ugyanaz a személy.

A számítógépes ismeretek tekintetében a következő programok ismeretére kérdeztem rá: Word, Excel, Power Point, illetve az internet és a levelezőprogram használatára. Az eredményt a táblázat ismerteti:

	Nem ismeri	Alapszinten	Középszinten
Word	-	5	9
Excel	1	4	9
Power Point	2	3	9
Internet	-	5	9
Elektronikus levelezés	-	5	9

9 teleházvezető középszinten ismeri ezeket a programokat és az internet használatát, ketten nem tudják használni a PowerPointot, egy vezető az Excelt. A többiek alapszinten ismerik a programokat.

A 14 település könyvtára közül mindössze 5-ben rendelkezik a „könyvtáros” valamilyen könyvtári végzettséggel.

A könyvtárosok esetében is kíváncsi voltam a számítógépes ismereteikre, érdekes, hogy ők nagyrészt középszinten ismerik a felsorolt programokat.

Honlap és integrált rendszer

A teleházak közül mindössze 1 rendelkezik honlappal, 3 esetében folyamatban van, a többiekénél nincs. Kár, hogy nem használják ki a települések az internetes jelenlét lehetőségét.

A könyvtárak közül integrált rendszerrel hárman rendelkeznek (Szirén, George, saját), egy helyen folyamatban van, a többiekénél nincs.

A könyvtárak és teleházak együttműködéséről a vezetők véleménye alapján

A kérdőív zárásaként rákérdeztem a vezetők véleményére a két intézmény együttműködésével kapcsolatban. A két kérdés arra irányult, hogy igénybe veszik-e egymás lehetőségeit, és ha igen miben segítik egymás munkáját. Az együttműködés előnyös voltát a következőkkel indokolták:

- az internetes keresés lehetősége nagyban segíti a könyvtári tájékoztató tevékenységet, és az adminisztrációs tennivalókat (továbbá: a könyvtárközi kölcsönzés lebonyolítását, az elektronikus levelezést, a pályázatfigyelést, a programszervezést stb.)
- az állomány számítógépes nyilvántartása, a benne való kereshetőség gyorsítja a kölcsönzés folyamatát
- egy helyen megtalálható a nyomtatott dokumentum és az információkeresés lehetősége
- a számítógépek és internet adta lehetőségekkel szinte minden olyan információt megszerezhet az olvasó, amit a könyvtár nem tudna biztosítani a számára
- mindenképpen előnyösek a teleház hozta eszközök is, például a szkennerek, a fénymásolók; az egyik könyvtárban például nagyon sokat fénymásolnak a helyben használható dokumentumokból, bár ez nem minden esetben mondható előnyösnek
- a könyvtár is segíti a teleház munkáját, például anyagot ad a rendezvények szervezéséhez, helyi hírujsághoz, a szükséges szakirodalommal a rendelkezésére áll
- érdemes az együttműködés anyagi szempontból is, mert ez költségkímélő megoldás, gondoljunk csak a helykihasználás és fenntartás szempontjára
- a közösen megszervezett, lebonyolított rendezvények is sikeresebbek lehetnek
- az egyik településen a teleházvezető távolléte alatt a könyvtárvezető ügyel a teleházban, vagyis kölcsönösen megoldják a helyettesítés problémáját, ami a kistérségek többségén valószínűleg problémát okoz

- több esetben írták a könyvtárak vezetői, hogy amióta megnyílt a teleház, megnőtt a könyvtár látogatottsága, nőtt a helyben használat száma, mivel „aki nem jut számítógéphez, az addig olvas”
- a település minden korosztálya számára egy helyen megtalálható minden
- Negatív tapasztalatként a következőket sorolták: csökkent a kölcsönzők száma, nőtt a teleház látogatóéi; az irodalmat szívesebben kéri CD-n, DVD-n
- Számomra negatív tapasztalattal csak egy helyen találkoztam, ez a „mindent megoldunk magunk” típusú teleházvezető volt, aki ennek ellenére előnyösnek tartja az együttműködést az információszolgáltatás miatt.

A teleházak jövőjével kapcsolatosan többféle véleményt ismerhettem meg. Az egyik szerint csökkenhet a teleházak látogatóinak száma, mivel egyre több háztartás rendelkezik számítógéppel, internet-hozzáféréssel, nyomtatóval, és más eszközökkel. Egy másik vezető elmondása szerint hat éve zökkenőmentesen és folyamatosan működik a teleház, működésének alapja a helyi igények maximális kielégítése. Az anyagi gondok miatti bizonytalan működést érdekes módon csak egy vezető említette.

Véleményem szerint a teleház mozgalom elindulásával óriási lehetőséget kaptak a kistelepülések és az ott élők. Azt, hogy ezt a lehetőséget hogyan ragadják meg, csak rajtuk múlik. Az önkormányzatoknak fel kell ismerni ennek előnyeit és a benne rejlő lehetőségeket. A teleházak jövőjét illetően legtöbbször fenntartási problémákról hallunk, a megkérdézett településeken viszont érdekes módon ez a nehézség csak egyszer jelent meg. Ez talán bizonyítja azt, hogy együttműködéssel ez is megoldható. A hangsúlyt inkább a meglévő eszközök fejlesztésére kell helyezni, és valamilyen megoldást találni erre, mert a pályázatok nyert gépek is elavulnak idővel.

A másik észrevételem az, hogy az emberek nem használják ki maximálisan ezeket a lehetőségeket, ennek oka lehet az, hogy nincs, vagy nem mindenkinek van szüksége információkra és tudásra, vagy még nem látják a folyamatos képzés, az élethosszig tartó tanulás, a mindig a legkorszerűbb ismeretekkel rendelkező fontosságát. Azt kellene elérni, hogy a gyerekek és a felnőttek többsége ne csak a játékot és a csevegés lehetőségét lássa a teleházban és könyvtárban, hanem a település információs kisközpontjának tekintsék őket, ahol lehet tanulni és szórakozni egyaránt, ahol minden ügyünkkel kapcsolatban információt találhatunk, ahol lendíthetünk üzletünkön és a település turizmusán a világhálón való jelenléttel, és amelynek segítségével finomítható a falu és város közötti ellentét. Szemléletváltásra lenne szükség, ami viszont nem csak a kistelepülésekre vonatkozik.

Kovács Mónika

